

NECMEDDİN ŞAH MÜBÂREK

(نجم الدين شاه مبارک)

(ö. 1146/1733)

Urdu şairi.

1093 (1682) yılında Gevâliyâr (Gwalior) şehrinde doğdu. Muhammed Gavs Gevâliyârî Şettârî'nin torunudur. Asıl adı Necmeddin olmakla birlikte Şah Mübârek diye şöhret buldu ve şiirlerinde "Âbrû" mahlasını kullandı. 1117'de (1705) Delhi'ye göç etti ve öğrenimini burada tamamladı. Akrabası olan Sirâceddin Ali Han onun öğrencisi oldu. Bâbürlü hükümdarlarının hizmetinde bulundu; Narinol'da (Narnaul) Seyyid İvaz Ali Han'ın maiyeti arasına girdi. Hayatının büyük bir kısmı Bâbürlüler Devleti'nin sıkıntı içinde olduğu ve İngiliz etkinin güçlendiği dönemde geçti. Bir rahatsızlık sonucunda gözlerinden birini kaybetti. 24 Receb 1146'da (31 Aralık 1733) Delhi'de vefat etti ve Seyyid Hasan Resûl-nümân'ın yanına defnedildi.

Gençlik yıllarını Evrengzîb devrinde ve sonrasındaki karışıklık yıllarında geçiren Şah Mübârek, edebî ürünlerini daha çok Nâsîrüddin Muhammed Şah'ın hükümdarlık yıllarında (1719-1748) vermiştir. Yaşadığı dönemde toplumun çeşitli kesimlerinin zevk ve eğlenceye dalmış olması sebebiyle onun şiiri de gerek konu gerekse üslûp bakımından devrin özelliklerini yansıtmış, şiirindeki cinsiyet temayülleri çağdaş edebiyat yazarlarının dikkatini çekerek inceleme konusu yapılmıştır.

Necmeddin Şah Mübârek'in şiir söylemeye başladığı sıralarda Farsça şiir geleceği yanında mahallî Bhaka tarzı da özellikle onun doğum yeri olan Gevâliyâr'da hâkimdi. Bu tarz halk arasında çok tutulduğundan Necmeddin Şah duygu ve düşüncelerini bunlarla ortaya koymuştur. Aslında onun şiiri büyük oranda Fars şiirinin özelliklerini barındırmakta, ancak gerek konu gerekse kullandığı kelimeler bakımından mahallî unsurları da içermektedir. Şah Mübârek'in tercih ettiği bu yeni karma tarzı zamanla pek çok şair ve edip de benimsemiştir.

İlk şiirlerini Farsça kaleme alan Şah Mübârek daha sonra Urduca yazmıştır. Onun şiirine daha çok çift mânalı kelimelerin kullanıldığı, çok renkli ve dikkat çekici konuların ele alındığı bir nazım türü olarak "ihâm" (ihâmğû) deniliyordu. İhâm sanatı birbirinden farklı birkaç unsuru bir araya getirdiğinden çok zor olsa da Şah Mübârek bunu başarmış ve bu sanatı geliştirmiştir.

Ondan sonra bölgede edebiyat dili Farsça'dan Urduca'ya kaymış ve giderek Farsça'nın yerini Urduca almaya başlamıştır.

Eserleri. 1. *Dîvân-ı Âbrû* (haz. Muhammed Hasan, Aligarh, ts.; Delhi 1964). Şair bu eseriyle Kuzey Hindistan'ın ilk Urduca divan yazarı olarak kabul edilir (Cemîl Câlîbî, II, 207). Muhammed Hasan, Hindistan'ın 1857'deki bağımsızlık savaşında telef edildiği ve nüshalarının çok nâdir olduğu söylenen divanın (Saksena, s. 50-51) Hindistan, Pakistan ve İngiltere'de mevcut yazmalarını esas alarak ikinci bir neşrini gerçekleştirmiştir (New Delhi 1990). **2. *Ârâ'îş-i Ma'sûk***. Bir mesnevidir (a.g.e., s. 51). Şah Mübârek'in çeşitli şiirleri ve sözleri bir araya getirilerek *İntihâb-ı Gazelîyyât-ı Âbrû* (haz. Muhammed Zâkir, New Delhi 1991) ve *İntihâb-ı Kelâm-ı Âbrû* (haz. Zafer Ahmed Siddîki, Leknev 1997) adıyla yayımlanmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

M. Hüseyin Âzâd, *Âb-ı Hayât*, Lahor 1907, s. 91-95; Melik Hasan Ahter, *Urdû Şâ'iri meyn İhâmğû'î ki Tahrik*, Lahor 1986; Enver Sedîd, *Urdû Edeb ki Muhtasar Tarih*, İslâmâbâd 1991, s. 139-140; Cemîl Câlîbî, *Tarih-i Edeb-i Urdû*, Lahor 1994, II, 207, 210-240; İqtida Hasan, *Later Moghuls and Urdû Literature*, Lahor 1995, s. 99-100; R. B. Saksena, *A History of Urdu Literature*, Lahor 1996, s. 14, 49-51; Fermân Fethpûrî, *Urdû Şu'arâ key Tezkirey aor Tezkire Nigârî*, Karaçi 1998, s. 371-372, 627-634; *Same-Sex Love in India: Readings from Literature and History* (ed. R. Vanita – Saleem Kidwai), New York 2000, s. 161 vd.; Tebessüm Kâşmirî, *Urdû Edeb ki Tarih İbtidâ sey 1857 tek*, Lahor 2003, s. 270-274; Shamsur Rahman Faruqi, "Conventions of Love, Love of Conventions: Urdu Love Poetry in the Eighteenth Century", *Sâlnâme-i Dirâsât-ı Urdû: The Annual of Urdu Studies*, XIV, Chicago 1999, s. 19; Muhammed Hasan, "Âbrû", *Meusû'atü'l-hadâretü'l-İslâmiyye*, Amman 1993, s. 24.

ABDÜLHAMİT BİRİŞİK

NECMEDDİN et-TÜFÎ

(bk. TÜFÎ).

NECRAN

(نجران)

Suudi Arabistan'ın güneybatısında tarihî bir şehir.

Yemen'in kuzeyinde yer alan ve bugün Suudi Arabistan sınırları içinde kalan Necran'ı İbn Hurdâzbih Güney Necd'e (*el-Mesâlik*, s. 248), Bekrî Hicaz'a (*Mu'cem*, II, 575) dahil etmiştir. Şehir, Asîr dağlık bölgesinde geniş bir kesimin sularını toplayan aynı adlı vadinin (Vâdinecrân) verimli top-

rakları ortasında ve Hadramut tarafından gelip Hicaz, Bahreyn, Irak, Filistin ve Suriye'ye yönelen ticaret yolları üzerinde kurulmuş bir vaha yerleşmesidir. Günümüzde olduğu gibi tarih boyunca bir tarım, sanayi ve ticaret merkezi olarak tanınmıştır. Ortaçağ'da özellikle deri ve dokuma ürünleriyle meşhurdur.

V. yüzyılda Hire ile ticaret yapan Hannân (Hayyân) vasiyatıyla Hıristiyanlığın girmeye başladığı Necran daha sonra Bizans İmparatoru Iustinianos'un (527-565) zulmünden kaçan monofizitlerin sığınması sonucunda Doğu kilisesinin Güney Arabistan'daki başlıca merkezi haline geldi. 523 yılında, Yahudiliği kabul etmiş olan Himyerî Hükümdarı Zünûvâs şehri ele geçirdi ve buradaki hıristiyanlara şiddetli baskı uygulayıp dinlerinden dönmelerini istedi. İnançlarından vazgeçmeyen çok sayıda hıristiyan içi ateş dolu hendeklere atılarak yakıldı. Bunun üzerine Hıristiyanlığın temsilcisi ve koruyucusu Bizans'ın desteğiyle Habeş necâsisi Yemen'e bir ordu gönderdi (525). Zünûvâs'ın mağlûp edilip Himyerî yönetimine son verilmesiyle bölge Habeşistan hâkimiyeti ve Bizans nüfuzu altına girdi. Bu dönemde Necran'da birçok kilise ve manastır inşa edildi. Özellikle yakılarak öldürülen hıristiyanların anısına yaptırılan ve Kâ'betü Necrân (Deyrü Necrân) denilen manastır-kilise ünlü bir ziyaret yeri haline geldi. Bakımını ve diğer hizmetlerini Benî Hâris b. Kâ'b (Belhâris) kabilesinin kollarından Benî Abdülmedân b. Deyyân'ın üstlendiği kilise ve Saint Arethas adıyla aziz ilân edilerek onun koruyucusu sayılan şehidlerin başı Hâris b. Kâ'b sebebiyle Necran kutsallık vasfı kazandı ve Hıristiyanlığın hac merkezlerinden biri oldu. Batı ve İslâm kaynaklarında yer alan, Necranlı hıristiyanların mâruz kaldığı ağır işkencelerden Kur'an-ı Kerim'de bahsedilir ve bu insanlar için "müminler" tabiri kul-

Eski Necran (Uhdûd) harabelerinden bir görünüşü

